

İTALYA'DA YENİGERÇEKÇİLİK AKIMI VE İZLEYİCİLERİ

Doç. Dr. Gülbende KURAY

İtalya'da ikinci dünya savaşından hemen sonra edebiyata duyulan ilgi yeniden canlandı. Bu alanda halkın acıklı savaş anılarını, dünya savaşı ve ulusal savaşım arasında yaşadığı sıkıntıları tüm boyutlarıyla anlatma gereği duyuldu. Böylece daha önce 19. yüzyılın ikinci yansında, iki ayrı ad altında gelişen Gerçekçilik (Realismo ve Verismo) akımı yeniden alevlendi; gerçekçi anlatım ön plâna çıktı ve kısa zamanda bu alanda önemli yapıtlar üretilmeye başlandı. Bu yeni edebi kırırđanma daha sonra Yenigerçekçilik akımı olarak anılmıştır.

Bu akım, en öz anlatımıyla, 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın ortaları arasında İtalyan tarihinde görülen sosyal dalgalanmaların, halkın bilinçlenmesi olayının edebiyata yansımasıdır. Vasco Pratolini'nin *Mettello*, *Lo Scialo* ve *Allegoria e derisione* adlı yapıtları da bunun en güzel örneklerini oluşturur. Akımın temelleri Gerçekçilik çağında atıldığı için Pavese ve Vittorini gibi bazı yazarlar Gerçekçilik akımından sonra bu akımın da öncülüğünü yaptılar. Yenigerçekçiliğın ilkelerine tümüyle uyan önemli yapıtlardan biri de Giuseppe Tomasi di Lampedusa'nın *Gattopardo* adlı kitabı olmuştur. Yapıt 1957 de yazarın ölümünden sonra Giorgio Bassani tarafından keşfedilmiş ve bastırılmıştır. Bu yapıtın basılışıyla Yenigerçekçilik akımının zaferi müjdelenirken kitabın başarısı da akımın İtalya'da artık iyice kök saldığını ve halkın gerçeklere ne denli susamış olduğunu gösterir.

Savaş, Direniş hareketi, köylü ve işçi sınıflarının haklarını elde etmek için verdikleri savaşım akımın işlediğı başlıca konulardır. Direniş hareketinin yaymaya çalıştığı birlik kavramı, İtalya'da savaş sonrasında görülen ekonomik ve sosyal değışimler arasında bocalayan, yeni entelektüel ve kültürel sorunlarla karşı karşıya kalan halkın düşünceleri, yaşayış biçimleri ve aradığı çözümler savaştan hemen sonra yesheren akımın yansıtmayı amaçladığı konular arasındadır. Yazarlar bu konuları işlerken insan ilişkileri, insanlar arasındaki iletişim kopukluk-

lan, çelişkiler ve bunlardan doğan anlaşmazlıkları da ele alırlar. Savaş ve hapishane anıları da yapıtlarda sıkça rastlanan konulardır. Italo Calvino bu karmaşık kültür bunalımını en iyi yansıtan yazarlardan biridir.

Akım genel olarak tüm sosyal gerçekler üzerinde durur. "Yeni'gerçekçilik" terimi aynı zamanda italyan sinemasında Visconti, De Sica ve Rossellini'nin öncülüğünü yaptıkları sanatsal eğilim için de kullanılmıştır. Nitekim bu yönetmenlerin filmleri de hep sosyal içerikli filmlerdir. Böylece bu yüzyılda sinema sanatının yanı sıra gerçekleri önyargısız olarak yansıtan bir düzyazı geliştirilir. Akım büyük bir badirenin ardından ortaya çıkan son derece karmaşık, içice girmiş kavramların çözülmeye çalışıldığı bir dönemde patlak verdiği için, zaman zaman değişik düşüncelerin etkisi sezilir. Örneğin dekadan yazarların sevdiği motiflerin bazıları Yenigerçekçilik akımı izleyicilerinde de gözlenir. Pavese ve Cassola gibi yazarların yapıtlarında bu etkileri görmek olanaklıdır.

Yulardır uykuda olan ama savaş sonrasında tüm çıplaklığıyla gündeme gelen işçilerin içinde buldukları kötü koşullar, geri kalmış güney halkının sorunları, savaş ve Direniş hareketi, burjuva sınıfının geleneksel yapısının doğurduğu bunalım, büyük politik ve ekonomik sorunlar, halk sınıflarının, çıkarlarının adeta sırça bir köşkte, kendi dünyasında yaşayan aydın kitesince kollanması nedeniyle düzene başkaldırısı, bu dönemin önemli gerçekleri olarak karşımıza çıkar.

Faşizme karşı olanların savunmuş oldukları gibi, faşizm İtalya'yı adeta bir savaş alanına çevirmişti. Fakat Direniş hareketi de umdukları gibi bir yeniden doğuşu gerçekleştiremedi. 1945 Nisan'ında Kuzey'in kurtuluşundan sonra İtalyanlar, faşizm rejiminin İtalyan tarihinin gelişimine hiçbir katkısı olmadığını, bir başka deyişle İtalyan tarihinde bir duraklama çağı oluşturduğunu anlamakta gecikmediler. Bu gerçeği anlayınca, yitirilen o yılları yeniden kazanabilmek için Direniş hareketine dört elle sarıldılar. Oysa bu hareket beklenen İtalyan devrimini gerçekleştiremedi; faşizmin banşçı olmaktan, uzak, aksine kanlı sonunun habercisi oldu. Devrimci niteliğini tam olarak uygulayamadığı için beklenenden çok daha kısa bir sürede silinip gitti.

Savaş İtalya'yı gücünü aşan çabalara girmek zorunda bırakmıştı. Bu yüzden İtalya'da monarşiden cumhuriyete geçiş biraz gecikti. 10

1 Bkz. Gülbende Kuray, *Lirismo e Decadentismo in Cassola*, "Silarus" içinde, Annö XXIII, Novembre-Dicembre 1987, 134, s. 41—44.

Haziran 1946 da cumhuriyet yasal rejim oldu. 18 Nisan 1948 seçimlerinde Hristiyan demokratlar mutlak, çoğunluğu elde ettiler. Bu dönemde italya ekonomik kalkınmayla birlikte politik yönden de kalkındı. Bu yeni demokrasi çağı ülkede her alanda bir yenilenme hareketini başlattı. Yaptan yeni Anayasa ile birlikte Direniş hareketi de yasal olarak son bulmuş ve italya'da yeni bir tarihi dönem başlamış oldu. Çağdaş italyan kültüründe birçok fikrin içice girmiş olması bu geçiş döneminin en net ve belirgin etkisini gösterir. Birinci dünya savaşının acıları henüz silinmemişken ikinci dünya savaşını, ardından ülkede başgösteren iç savaşmaları, kurtuluş savaşını, parti çatışmalarını yaşamak zorunda kalan halk ve aydınlar, böylesine kısa bir tarihi süreç içinde değişik bazı rejimleri de deneyince, doğal olarak büyük umutlar ve düş kırıklıkları arasında bo-caladılar. Bunun sonucunda aydınlarda iki genel eğilim göze çarptı. Bazılarında uzun zaman kendi iç sorunlarıyla uğraşmanın verdiği bıkkınlıkla dışa açılma, ülke sınırları dışına taşma ve değişik kültürleri inceleme arzusu doğdu. Bazıları ise aydın kişinin toplumdaki işlevini yepyeni bir bilinçle araştırmaya başladı* Bu ikinci gurubun çabaları sonucunda ise Yenigerçekçilik akımının ilkeleri ortaya çıktı. Ne var ki böylesine karmaşık fikirlerin çatıştığı bu dönemde aydınların davranışlarında da bazı çelişkiler göze çarptı. Örneğin bazı aydınlar toplumsal sorunlar karşısında geleneklere bağlı kalırken, bazıları kültürü bir ayrıcalık olarak değil, topluma acilen götürülmesi gereken bir hizmet olarak gördüler ve kültür aracıyla toplumsal reformun temellerini atmaya amaçladılar. Halkın kendi yazgısını ilk kez kendi elleriyle yönlendirdiği italyan Birliği (Risorgimento) hareketinden sonra Direniş hareketinin de getirdiği yeni soluk ile biraz olsun canlanan aydınlar, yıllardır bir kenara itilmiş toplumsal sorunlara eğilmeyi artık bir görev olarak görmeye başladılar. Kazandan bağımsızlık savaşının da uyandırdığı güven duygusuyla, edebiyatta yeni bir tarih sayfasını başlatarak ülkenin içinde bulunduğu politik ve sosyal koşulları incelemeye koyuldular.

O halde Yenigerçekçilik akımı en genel anlamıyla 30'lu ve 40'lu yıllarda faşizm rejimine karşı gösterilen toplumsal tepkiyi anlatan kültürel bir gösteri olarak nitelenebilir. Kültürel akımların, ünlü düşünür ve yazarların, büyük yıkımlardan sonra ortaya çıktığı bir gerçektir. Bu dönemde zaten yeni bir kimlik arayışı içinde olan aydın kitle yepyeni bir bilinçle bu akımın ilkelerine tutunma ve kendini kanıtlama gereğini duydu. Sonunda yaşamının dökümünü yaptıktan sonra kendi kendini eleştiren, bazı eksikliklerden kendini sorumlu tutan aydın kişilerin bireysel çabası görüldü. Bu, halkın diktatörlüğe karşı gösterdiği, adeta içgü-

düsel bir başkaldırıydı. Uzun zamandır için için kaynayan burjuva sınıfının, dikta rejiminin baskısına karşı verdiği bir bağımsızlık savaşıydı.

Toplumda gözlenen bu karşıt fikir çatışmaları, ahlaki değişimler edebiyat alanına çok boyutlu ve çelişkili deneyimler biçiminde yansıdı. Örneğin izleyiciler arasında kimileri gerçeklere doğalcı (naturalist) geleneklere bağlı kalarak yaklaşırken kimileri lirizmi ön plana alarak gerçeği eski geleneksel modeller çerçevesinde araştırdılar. Bazıları yalnızca 30'lu ve 40'lı yılların ahlaki sorunlarını işlerken, bazıları o eski yalnızlık duygusunu aşarak kendi kendine yeten, sorunlarını tek başına çözümleneyen edebiyatçı tavrından kurtulup insanlarla doğrudan ilişki kurdular ve onlara değişik açılardan yaklaşıp insan gerçeğini her yönüyle incelemeyi amaçladılar. Yani akımın temelinde hep bir ikilem (Dualismo) hissedilir. Yenigerçekçilik akımı faşizmin politik ve sosyal havası içinde yeşerdiğinden ve o dönemde geleneksel aristokratik edebiyat yaygın olduğundan akımın izleyicilerinde görülen bu çelişki doğal karşılanabilir. Oysa bu kişilerin asıl amacı 20. yüzyımda başından beri Avrupa'da esen kültürel rüzgarlardan soyutlanarak kendi gerçeklerini etki altında kalmadan, yalın bir biçimde anlatabilmektir. Bu nedenle, savundukları akımı bu dış etkilerden arındırarak, ona daha belirgin bir yön verebilmek için, her şeyden önce Avrupa'da hüküm süren köklü akımlarla boy ölçüşebilecek kadar güçlü olmaları ve bir birlik içinde bulunmaları gerekiyordu. Nitekim tüm çabalara karşın, yenmeye çalıştıkları Dekadentizm akımının etkisinde kalmaktan kurtulamadılar. Bu akımın etkisi nedeniyle yenigerçekçi yazarlarda büyük bir içtenlik ve lirizm hakimdir. Yani akımın dokusunda, ona karmaşık bir yapı kazandıran dekadan bir eğilim göze çarpar. Kısacası, Yenigerçekçilik, yalın hatta çirkin gerçekleri betimlemeyi savunan, geleneksel lirizm eğiliminden de uzaklaşmadan şiirsel bir anlatımı yeğleyen 20. yüzyımda en önemli yenilenme hareketlerinden bilidir diyebiliriz. Yazarlar savaş sonrasının şaşkınlığı ve ürkekliği içinde dışa açılma yeteneklerini, Romantizm akımı süresince yükledikleri yurt için savaşmayı amaçlayan görevlerini, ulusal duygularını unutmışlardı. Bu nedenle akımı temelde bir idtolojik yenilenme hareketini de birlikte getiriyordu. Yeniden, ürkekçe kıpırdanmaya başlayan bu edebi hareketin bünyesinde, gerçeklerin yanı sıra, savaş yaşamının getirdiği belli belirsiz bir güvensizlik ve kuşku da seziliyordu. Bu yüzden buna Yenigerçekçilik bunalımı demek belki daha yerinde olur.

İtalyan edebiyatı 20. yüzyıl uygarlığında gözlenen belli başlı konuları içine sindirmede biraz gecikmişti. Örneğin, bu yüzyılda edebiyat alanında ön plana çıkan kentleşme olgusu, buna koşut olarak kırsal ya-

şanın çekici hale gelmesi, kırsal sessizliğin çağdaş aydın için oluşturduğu ideal sığmak, bilinçaltının önem kazanması, yazarların bilinçaltlarındaki birikimleri inceleyerek onları çocukluklarına kadar geriye götüren yalın gerçekleri anlatma arzulan, dolayısıyla çocukluk anılarının konu edilmesi, yapmacık insan ilişkilerinden kaçarak ilkel bir yaşama duyulan özlem, sonunda, toplumun dokusunu oluşturan en önemli etmen olan insanın, kendi kendine bile yabancılaşarak, bu bunalımın ardından çıplak, hatta çirkin gerçeklere yönelişi İtalya'da çok daha geç algılanmış ve konu edilmişti. Yenigerçekçilik akımının adeta bir arayış, bir bunalım niteliğine bürünmesinin bir nedeni de budur. Bu günlük gerçekleri yansıtmaya yönelik, Yenigerçekçilik akımının çekirdeğini oluşturdu. Gerçeğe duyulan susamışlık, somutluk ilkesine duyulan gereksinim, yalana, uydurmaya, geleneksel sanatın savunduğu biçimciliğe ve kalıplaşmaya duyulan tepkiden ileri geliyordu. Öte yandan bu düşünce tarzı, yazarlar bir yandan tehlikeye de atıyordu. Bu aşamada, insanların, bu yalın nesneliliğin içinde amaçlarından sapma, yönlerini yitirme tehlikesi başgösteriyordu. Temelde, çeşitli ideolojilere, genel anlamda tüm dünya anlayışına bir başkaldırı söz konusuydu. Çünkü dünyanın gerçekleri arasında akımın karşı çıktığı çirkinlikler, ikiyüzlülükler de vardı. Oysa onlar bir yandan başkaldırırken, bir yandan bu çirkinlikleri de yansıtıyorlardı. İşte bu aşamada akım kendi kendisiyle çelişkiye düştü, bu yüzden bazı izleyicileri hayalle gerçek arasında bir ayının yapamaz oldular. Bu bunalım ta Pirandello'nun yapıtlarından itibaren belirgindir, İşte Yenigerçekçilik akımında gözlenen ikilemin temelinde bu arayış yatar. Akım somutu yakalamaya çabırken, zaman zaman soyutun kucağına düşme tehlikesiyle karşılaştı. Yazarlar yapıtlarında bu iki kavram üzerinde durarak somut ve soyut dünya arasında bir köprü kurmaya çalıştılar.

Akımın ilk eğilimi nesnel gerçekleri ele almaktı. Ama bunun yanı sıra yazarların, aydınların günü gününe yaşadıkları öznel gerçekler de gözardı edilemezdi. Sonunda yazarlar bu toplumsal geri kalmışlığa karşı çıkarak bunun kökenine inmeye, nedenlerini araştırmaya yöneldiler. Yalnızca görünüşteki gerçekleri değil Özdeki gerçekleri incelemeye çalışarak Direniş hareketinin neden gereken başarıya ulaşamadığını araştırdılar. Bunu yaparken işçi sınıfının toplumun tepkisizliğine karşı sürdürdüğü savaşın dışında hep daha geçerli bir devrimi düşünürler. Direniş hareketini yarım kalmış bir eylem olarak niteleyerek büyük düş kırıldığına uğradılar. Sonunda bu hareketi, kitlelerin devrimden korktuğu o dönemde gerçekleştirilmenin büyük bir yanlış olduğunu düşündüler. Bu nedenle hareketin İtalya'da hiçbir şeyi değiştirmedeği, toplumun devrimcileri bir hamle-

de alt ettiği görüşünü savundular. Bu aşamada bir yandan gerçeklerden söz ederken bir yandan hayallerine sığınmaya yöneldiler. İşte Yeni-gerçekçilik akımının bir başka yönünü oluşturan yalnızlık duygusu, umutsuzluk, iletişim bozukluğu onları anılarına sığınmaya ve Proust'un yaptığı gibi bellek aracılığıyla geçmiş zamana yönelmeye, geçmişteki yinelenmez olaylara özlem duymaya, kısacası gerçeklerden kaçmaya yöneltti.

Birinci dünya savaşının acısı bitmeden patlak veren ikinci dünya savaşı İtalyan tarihi için büyük bir dönemeç oluşturunuyordu. Çünkü İtalya bu kez büyük bir politik ve tarihi değişimle karşı karşıya kalmıştı: İtalyan tarihine uzun süre damgasını vurmuş olan bir rejim, uzun süredir devleti elinde tutan bir monarşi çöküyordu. Yalnız çökmekle kalmıyor aynı zamanda yıllardır diktatörlük baskısıyla boğulmuş sınıfların birbirlerine karşı olan düşmanlıklarını da körüklüyordu. Sonunda faşizmden önceki liberal rejim yeniden canlandı ve toplumda yeni ahlak kuralları belirmeye başladı. Yurt ve yurttaşlar bir süre için büyük tehlikeye atılmıştı. Şimdi ise artık bu yaralan sarma zamanı gelmişti. Halk, her alanda eyleme geçerek, yepyeni bir İtalya'nın temellerini coşkuyla atmaya hazırlanıyordu. Böylece sosyal yaşamda, tüm törelerde değişiklik yapma arzusu doğdu. Artık İtalya'da esen kara bulutlar dağılmalıydı. Büyük bir canlanmanın başlamasıyla, aydınlık, önce kültür ve edebiyat alanında belirdi. İlk olarak faşizme karşı olan (Gaetano Salvemini, Luigi Sturzo, Piero Gobetti, Guido Dorso vb.) yazarlar yeniden gündeme gelerek büyük bir coşkuyla okunmaya, Marx'çılık yeni baştan incelenmeye ve yorumlanmaya başlandı. İtalya'da Marx'ın etkisi altında kalan Antonio Labriola, Antonio Gramsci gibi yazarlar ön plana çıktı. Ermetizm akımına karşı büyük bir tepki duyuldu. Bu akımın izleyicilerini politik gerçeklere karşı gösterdikleri ilgisizlik ve bencil bir biçimcilikle suçlayarak eleştirdiler. Hiçbir çağda görülmemiş bir merakla tarihe, geçmiş tarihte yaşanmış politik ve kültürel olaylara eğilerek tarihin gelişimini etkileyen bu gerçekleri incelemeye koyuldular. Buna koşut olarak kültürel ve edebi etkinliğin tarihin akışı içinde hangi evrelerden geçtiğini araştırdılar. Sonuçta sosyoloji, dilbilimi, kültür antropolojisi ve yapısalılık önem kazandı. Kitle iletişim araçları büyük bir hızla gelişmeye, uygarlık ve törelerde etkin bir biçimde kullanılmaya başlandılar. Bu yolla bir kültür yayma politikası başlatıldı. İşte tüm bu olaylar, savaştan sonra İtalyan kültür yaşamına damgasını vuran kültürel gerçeklerdir. Bu yeni ekol sinemada olduğu gibi plastik sanatlarda da kendini gösterdi. Bu harekete akımdan çok ekol demek daha doğru olur çünkü iz-

leyicileri aynı amaca bağlı kalmalarına karşın, kendi aralarında birbirlerinden çok farklı kişilerden oluşurlar.

Bu yeni edebi canlanmanın ürünü olarak, 1945'de Milano'da, akımın öncülerinden Elio Vittorini tarafından *Politecnico* adlı bir dergi çıkarılmaya başlandı. Dergi, yeni kültür anlayışını yaymayı, köşesine çekilmiş, toplumdaki soyutlanmış edebiyatçı tipini geleneksel kalıplardan kopararak toplumsal işlevini yapmaya özendirilmeyi amaçlıyordu. Bir anlamda edebiyatçıyı dışarı açılmasını, toplumu gerçeklerle donatarak ona yol göstermeye yönelik bir üretimi arzuluyordu.

Yeni gerçekçiliğin izleyicilerine gelince, yukarıda açıkladığımız nedenlerden ötürü bu yazarların işledikleri konular zaman zaman farklılıklar gösterir. Örneğin Carlo Emilio Gadda (1893-1973) nın öykülerinde yarı lirizm yarı ironinin hakim olduğu bir anlatım görülür. Bu tam anlamıyla gerçekçi bir anlatım olmaktan çok yazarın gerçekler karşısındaki çelişkili tutumunu yansıtan izlenimci bir anlatımdır. *II Castello di Udine* ve *II Giornale di guerra e di prigionia* otobiyografik günlük özelliğini taşıyan iki ünlü yapıttır. Yazar bunlarda kendisinin de katılmış olduğu savaş anılarını anlatır. *La cognizione del dolore* en ünlü romanıdır. Edebi türleri farklı olmasına karşın bu yapıtlarının hemen tümünde yaşadığı çevreye, törelere karşı duyduğu belli belirsiz bir düşmanlık ve bunun getirdiği huzursuzluk sezilir. Bu duygularını yazar, belirli ideolojik bir tutumla değil ince bir hıvile, acı gerçekleri karikatürize ederek, güldürürken düşündürerek yansıtmaya çalışır. Bu anlatımının arkasında ise çağdaş törelerde gözlenen yozluk ve anlaşılmazlıktan duyduğu acı hissedilir. Dili yer yer ağdalı olup, bazen yöresel dillerden etkilenecek kullandığı bir anlatım, zaman zaman ise bilimsel terimler hakimdir. Gadda gerçekleri anlamaya çalışmadan önce nesnelere insanlar arasındaki garip ilişkiyi somut çizgileriyle belirlemek ve maddenin bilinç üzerindeki etkisini saptamak ister. Onun için gerçeklerin insanlara nasıl yansıdığı önemlidir. Bu nedenle Gadda'nın tarihi ve toplumsal bir gerçekçilik değil, madde-ışın ilişkisini somutlaştırmak amacını güden bir gerçekçilik kavramıdır. Bu çabasının sonunda vardığı sonuç *Cognizione del dolore'de* gözler önüne serilir: Evrenin gerçek yüzü kötülükten ibarettir, yaratıkların ise ortak yazgısı yalnızca acı, kabus ve sıkıntıdır.

Akımın bir başka ünlü yazarı Alberto Moravia, (1907—....) nın ilk yapıtlarında Dekadentizm akımının izleri görülür. *Gli indifferenti* adlı başyapıtında gerçeklerin yanı sıra Dekadentizmin doğurduğu tipik bezginlik, aldırmaçlık, duygu kısırlığı belirgindir. Yapıtta yaşama

karşı gösterilen bu "kayıtsızlık" Roma'lı bir burjuva ailesinin öyküsünde ele alınmıştır. Yapıt Avrupa'da iki savaş arasında yaşanan bunakmm acımasız bir analizidir. Moravia'nın sözünü ettiği kayıtsızlık insanların güvendikleri değerlerin çöküşü, sığındıkları batı uygarlığına olan inançlarının sarsılmasıyla ortaya çıkan güvensizlik ve ahlaki sorunlara karşı ilgisizlik biçiminde ele alınmıştır. Bu ahlaki yozluk bireyin diğerleriyle ve dünyayla olan iletişimindeki bozukluğu da beraberinde getirir. Sonunda birey dünyadan koparak bencilce kendi içine kapanır. Bu anlamdaki kayıtsızlık aynı zamanda bireyin gerçekler karşısındaki güçsüzlüğünün, gerçeği karşı koymadan, olduğu gibi kabullenişinin ve kişilerle olan iletişim bozukluğunun bir göstergesidir. Bu durum bazılarınca Moravia'nın Tanrı'ya ve Hristiyanlığa olan inançsızlığının bir anlatımı olarak nitelendirilmiştir. Oysa Moravia gerçeği önce cinsellik yönünden araştırmaya koyulmuş ve gerçeğin bu boyutunun bireysel özgürlük için bir basamak oluşturduğu sonucuna vararak bu konuyu *Agostino* ve *La disubbidienza* adlı romanlarında işlemiştir. *La disubbidienza'nın* başkişisi Luca'nın kişiliğinde Moravia, çocukluktan ergenlik çağına geçiş döneminin sıkıntılarını anlatır: "Duyarlılığın son derece uyanık ama hilincin henüz bulanık olduğu o yaşta Luca bu fiziksel durum ile derslerine duyduğu derin tiksinti arasındaki bağı bir türlü dengeleyemiyordu. . . . Onda eksik olan istek değildi, aksine fizik el arzudan başka bir şey hissetmiyordu."² Burada Moravia, çarpıcı bir gerçekçilik sergileyerek fiziksel arzunun doğurduğu sıkıntı ile ruhsal sıkıntı arasında bir bağ kurar ve içice girmiş bu iki gerçeği birlikte inceler. Onunki cinsellik yoluyla açıklanan maddesel bir gerçekçiliktir. Moravia'yı diğer yenigerçekçi yazarlardan ayıran özellik budur. Önün amacı insanların o an içinde buldukları durumu anlatırken aynı zamanda gerçeklerin önceden farketmediği yeni yüzünü yakalamaktır. Sanatında evrimci (evoluzionista) tarihsel anlayışıyla toplumcu gerçekçilik anlayışı adeta içice girmiştir. Bu kaynaşma yapıtlarındaki gerçekçi öğeyi zaman zaman doruk noktasına çıkartır. O birçok yazarın yaptığı gibi yalnızca tek yönlü bir gerçekçilikle yetinmemiş, çok yönlü gerçekçiliğe ulaşmaya çalışmıştır. Nitekim bir eleştirisinde yazarları şöyle uyarır:

"Toplumcu gerçekçilikte yapılacak en büyük yanlış her alanda gerçekçi olup yalnızca toplumculuk anlayışında gerçekçi olamamaktır."³

2 Alberto Moravia, *La disubbidienza*, Garzanti, Milano, 1974, s. 5-6.

3 Cristina Benussi (a.c di) "Realista critico", *Il punto su: Moravia* içinde, Laterza, Roma-Bari, 1987, s. 33.

Moravia gerçekleri gerçek çizgileriyle, olduğu gibi algılayabilmiş ender yazarlardan biridir.

Oysa Pavese'nin gerçekçilik anlayışı çok daha kötümserdir. Onun (1908—1950) genç yaşta kendi elleriyle yaşamına son verışı bu kötümserliğinin sonucudur. İkinci dünya savaşının doğurduğu kültürel ve ahlaki bunalımı derinlemesine yaşamış, bunu yapıtlarına yansıtmıştır. Bu nedenle sanatı dramatik bir yapıya sahiptir. Dekadan ozanlardan da etkilenerek "hiçlik" ve "ölüm" gibi insanüstü kavramlarla, akılcılığa dayalı yeni bir hümanizmin heyecanlı arayışı arasında bocalamıştır. Bir yandan insanın dünyadaki ezeli yalnızlığını ve sıkıntılarını araştırırken bir yandan da yeni uygarlığın getirdiği yeni toplumun oluşturulmasına yardımcı olmak istemiş, ama sonunda ölümün çekiciliğine yenik düşmüştür.

O, sanatı, insanın iç dünyasının dış dünyaya açılması biçiminde yorumlar. Sanat kişinin iç dünyasıyla yaşam arasında bir köprü gibidir. Yaşamın zorluğu altında ezilen insan diğer insanlarla ancak sanat yoluyla yapay olmayan, gerçekçi ilişkiler kurabilir. Yaşamı olduğu gibi acı ve tatlı gerçekleriyle kabul edebilmek adeta bir "meslek" (mestiere) tir Pavese için. İşte bu zor mesleğin başarılması ancak sanatla olanaklıdır. *Mestire di vivere* adlı yapıtı onun gerçeklerle bir çeşit yüzleşmesi gibidir. Günlük biçiminde yazılmış olan yapıt Pavese'nin yaşamın her türlü gerçeği karşısındaki düşüncelerini ve yorumlarını dile getirir. Bir anlamda Pavese'nin yaşam felsefesi gibidir. O da Vittorini gibi gerçekçi Amerikan ve İngiliz yazarlarını (Dickens, Joyce, Faulkner, Anderson) incelemiş ve onlardan büyük ölçüde etkilenmiştir. Fakat Pavese'nin gerçekçiliğe olan eğilimi, daha çok insan yazgısını ve insanın varoluş nedenlerini araştırmaya yöneliktir. Ona göre gerçeklerin kökenine inmek, insanın iç dünyasına, bilinçaltına inerek nesnelere ve tüm yaşama bir varoluş nedeni bulmak anlamına gelir. İnsan bu yolla çocukluğundan bu yana yaşadığı gerçeklerin bir dökümünü yaparak dünya ile olan ilişkisini belirleyebilir. Pavese'nin belirlediği gerçek ise şudur: Zamanın ya da tarihin herhangi bir kesitinde varoluş, bir başka deyimle yaşamak, acı bir yazgıyı ve yalnızlığı yüklenmek demektir. Asıl büyük gerçeğin kökenine inmek ise ancak ölümle olanaklıdır. İşte bu düşüncesinin sonucunda doğan yapıt *Lavorare stanca'dır*. O, diğer dekadadan yazarlar gibi kendini gizemli gerçeğe mistik bir biçimde terketmez, bu gerçeği algılamaya ve ondan yepyeni değerler kurmaya yarayacak bir anlam çıkarmaya çalışır. Çağdaş uygarlığın ve kültürün doğurduğu dramın kendi kişiliğinde ne gibi izler bıraktığını inceler, sonunda tüm dünyayı birbirine katan bu savaş çağının

insanın kendisine olan güvenini sarstığını düşünür. Bu koşullarda insan artık dünyaya tek başına hükmeden bir yaratık değildir. *La casa in collina* ve *La luna e ifalo* adlı yapıtları bu düşüncesinin ürünüdür. Bu yapıtlarda insanların geçmişlerini unutup daha özgür bir geleceğin, yeni bir insanlık ve felsefe tarihinin temellerini atmak üzere birleşmeleri gerektiği konusunu işler. Bu aşamada da insana yardım edecek tek şey sanattır. Sanatın birleştirici bir özelliği vardır. Ayrıca yazara göre sanat insanları sürekli yeni gerçeklerle donatır, onlara yepyeni ufukların kapılarını açar. Sanatçı toplumla gerçekçi ilişkiler kurabilen, onlarla tüm yapaylıklardan arınmış bir biçimde duygu alış verişi yapabilen, insanı savaş ve kin gibi olumsuz duygulardan kurtarıp kardeşçe yaşamaya özendiren kişidir.

Pavese gibi Elio Vittorini (1908—1966) nin de ilk edebi görüşleri gerçekçi Amerikan yazarlarının etkisiyle biçimlenmiştir. Hemingway, Faulkner gibi yazarlardan çeviriler yapmış, onlardan klasikçilere, ermetiklere ve kültürün her alanında biçimciliği savunanlara karşı çıkmayı öğrenmiştir. Direniş hareketinden önce faşizm rejimine yaklaşmış olan yazar daha sonra komünist partiye üye olur. Bunu sol görüşü benimseydiği için değil, o dönemde halk kitlelerinin özgürlük için verdikleri savaşımı desteklediğini göstermek için yapar. Savaşın ve Direniş hareketinin son bulmasından sonra, 1945 de "*Politecnico*" adlı dergiyi çıkararak edebi etkinliğini sürdürür. Önceleri bu dönemin birçok yazarı gibi Vittorini de, ulusal duyguların coşkusuna kapılarak komünizmin ilkelerini gerçek anlamıyla algılayamaz ve bu rejimin amacını bağımsızlık uğruna yapılan devrimin amacıyla özdeşleştirmek ister. Gerçekleri anladığında ise partiden ayrılarak politik baskılardan uzaklaşır. Yapıtlarında biraz lirik biraz da alaycı bir gerçekçilik göze çarpar. *Garofano rosso* o dönemdeki zor koşullar içinde yaşayan halkın toplumsal sorunlarını yansıtan gerçekçi bir romandır. Ergenlik çağındaki iki çocuğun, yaşadıkları fiziksel, kültürel, toplumsal bunalımın içinde yollarını yitirmeleri ve sonunda gerçekleri bulmaları yetkin bir lirizm örneği ile anlatılır. Vittorini'nin lirizmi belleklerde "mit" haline getirilmiş gerçekleri simgelerle ve duygusal bir alaycılıkla anlatmasından kaynaklanır. Toplumsal konuları açısından buldukları yaşın belirsizliği Alessio ve Tarcpinio'yu tedirgin eder; kendilerini büyüklerin dünyasına girmek zorunda hissederler. Bunu başardıklarında ise gördükleri gerçekler düş kırıklığı yaratır. Bundan sonra içlerine kapanmaktan vazgeçip dışa açılırlar. Aksine çocukluklarının verdiği temizliği, canlılığı büyüklere de aktarmaya çalışırlar. Alessio'nun gerçeği anladıktan sonra annesini suçlayışı ilginçtir: "Artık

yıllardır annemi üzme düşüncesi beni ilgilendirmiyordu. Çocukluğum boyunca bana "anneni üzme" diye tenbih etmekten başka bir şey yapmadı.... Oyunlarımızı, gezmelerimizi hep onun için feda ettik."⁴ Dolayısıyla yapıt büyüklere verilen bir ders gibidir. Vittorini'nin kendi çocukluk anılarının etkisi de belirgindir. *Erica e i suoi fratelli* de Erica'nın dramı, onun yaşadığı yoksul dünyanın koşullarında acımasız bir dünyaya nasıl karşı koyduğu anlatılır. Yazar burada büyük bir ustalıklarla gerçekçi öğeleri ön plana çıkarır. *Conversazioni in Sicilia* da insanların uğradıkları haksızlıkları dolambaçlı yollara sapmadan anlatır. *Uomini e no, Le donne di Messina, La Garibaldina* diğer ünlü yapıtlarıdır. *Uomini e no* da da çocukluk yılları ile şimdiki zaman arasında bir bağ kurulur. Çocukluk anılarıyla bugünün gerçekleri karşılaştırılır. Yittorini'nin vermek istediği mesaj insanı her şeyden önce yapaylıktan kurtararak doğallığa yöneltmektir.

Bir başka yenigerçekçi yazar da Vasco Pratolini'dir. (1913—. . .). Toplumsal olayları yansıtan bir fonda gelişen yapıtlarında içtenlik ve gerçekçilik göze çarpar. Fakat yazar içtenliğini her zaman koruyabilmesine karşın, ruh durumuna göre bazen düş gücünün, bazen de simgelerin etkisinde kalarak gerçekçilikten ara sıra uzaklaşır. Bu durumda anlatımda yine belirli bir gerçekçilik hakimdir, çünkü yazar bu kez de kendi ruhsal gerçeklerini ön plana çıkarır. "Letteratura" ve "Campo di Marte" adlı dergilerin kurucularından ve yöneticilerindendir. Direniş hareketiyle birlikte yenigerçekçi fikirleri daha çok benimsemiş, özellikle de son yapıtlaımda akımın ilkelerine yaklaşmıştır. MeteMo'da Floransa'da, o dönemde toplumsal değişimin doğurduğu sosyalist hareketten, işçilerin grevlerinden, sendikacılarla olan çatışmalardan söz eder. Yapıt yenigerçekçiliğin yüzeyselliğini aşır insan gerçeğine inebilmiş bir yapıttır. Diğer yenigerçekçi yazarların düştüğü bazı tuzaklardan kendisini kurtararak anlattıklarını belgelenmiş olaylara dayamıştır. Bu yüzden Pratolini yenigerçekçi olmaktan çok gerçekçi bir yazardır diyebiliriz. *Metello* savaş sonrasında üretilmiş yapıtlar içinde Dekadentizm etkisinin görülmediği ilk yapıttır. *Allegoria e derisione* ise, otobiyografik bir yapıt saydmasma karşın faşizm rejiminden sonra aydınlarda görülen ikilemi, bunalımı yansıtır. Pratolini yapıtlarında genellikle kentten küçük bir kesit olarak orada yaşayan yoksul kişilerin sorunlarını inceler. Bu kişilerin sefaletini, mutsuzluğunu, geri kalmışlığını aktarırken zor yaşam koşullarına karşın onların ne denli insancıl ve sıcak ilişkiler kurabildiği-

4 Elio Vittorini, *Garofano rosso*, Mondadori, Milano, 1984, s. 78.

ni de bir aydının gözüyle anlatır. İlk bakışta bir kabus gibi görünen bu dünyanın ardındaki saflığı yakalamaya çalışır yazar. Kişiler sınırsız olanaksızlıklarına karşın iyiye ve güzele olan bağlılıklarını, temiz duygularını yitirmemişlerdir halâ. Onları ayakta tutanj dostluk ve dayanışma kavramlarına duydukları inançtır. Nitekim *II Quartiere*mn girişinden alman şu sözcükler onların bu duygularını çok güzel yansıtır: "Biz mahallemizden memnunduk... pencerede çamaşırlar, kılıksız kadınlar. Ama onurlu yoksulluk, dişle tırnakla korunan sevgi."⁵

Akımın izleyicilerinden Beppe Fenoglio (1922—1963) da kısa yaşamına karşın birçok yapıt üretmiştir. Bunların en önemlileri *I ventitre giorni della città di Alba*, *La malora*, *Primavera di bellezza*, *Un giorno di fuoco* dur. Fenoglio Direniş hareketine partizan olarak, etkin bir biçimde katılmış ve deneyimlerini yapıtlarına aktarmıştır. İlk yapıtlarında Pavese'nin etkisi gözlenir. Genellikle köy yaşamından, köylü ve çiftçilerin sorunlarından söz eder ve bazen yöresel lehçelere yer verir. Olayları yalın ve somut gerçekler doğrultusunda incelemeye çalışır. Tamk oU duğu tarihi olayların etkisi ile yapıtlarında bazen belirsizlik ve kuşku göze çarpar. Kırsal kesimde yaşayanları, dünyanın her yerinde işlerliğini koruyan değişmez ekonomik yasanın kuralına göre, sömürülen halk olarak görür ve bu yasaya karşı çıkar. Konusunu Direniş hareketinden alan öyküleri umutsuzluk, acı, yoksulluk ve şiddetin birbirine karıştığı bir örgü içinde sergilenir. Kişileri genellikle coşkulu, dinamik ve eylemci insanlardır. Açbğa, soğuşa, felaketler zincirine karşı verdikleri bitmez tükenmez savaş aslında yazgılarına karşı verdikleri bir ölüm kalım savaşıdır. Kısacası yazar, yaşamış olduğu tarih diliminde gözlenen insan dramım tüm yönleriyle, biraz da isyancı bir anlatımla sergilemeyi başarmıştır.

Çağdaş İtalyan yazarlarının en önde gelenlerinden biri de Carlo Cassola'dır. Cassola'nın edebi etkinliğinin en önemli özelliği onun çağın tüm akımlarından kendisini uzak tutmaya çalışması ve kendi gözlemlerine sadık kalarak kendine özgü edebiyat yapma çabasıdır. Gerçekten de bu arayışının sonunda Cassola " I I film dell'impossible" (Olanaksızın filmi) adıyla andığı bir anlatım tekniği geliştirmiş ve bunu sık sık uygulamıştır. Yine de edebi yaşamının başlangıcında Ermetizm akımına eğilim gösterir. Yazar heyecanların en büyüğünü savaş ertesinde acı gerçekle aniden yüz yüze gelince yaşar ve içe dönük ermetik edebiyattan bir hamlede çağın gerçeklerine sığar. Bu olay onun edebi yaşamının

5 Vasco Pratolini, *II Cuarliere*, Milano, Mondadori, 1973, s. 1:

dönüm noktasını oluşturur. Cassola, savaşı ve Direniş hareketini sanki basit, kaçınılmaz gerçeklermiş gibi günlük olaylar içinde anlatır. İnsanların ideolojileri ve politikaları kişiliklerinin bir parçası gibi ele alınmıştır. Bu nedenle Cassola'nın çağdaş İtalyan edebiyatı tarihinde ayrı bir yeri vardır. O, kendine özgü anlatımı, değişik tekniği ile örnek bir yazardır.

Giorgio Bassani Ferrara'lı Yahudi kökenli bir aileden dünyaya gelmiştir (1916—....). Direniş hareketi sırasında yaşadığı tutukluluk dönemi ve sorgulama gibi acı deneyimleri, önceleri Ermetizm'in etkisinde kalmış olan Bassani'yi gerçeklere yaklaştırır. İçinde bulunduğu güncel olayları incelemeye ve insan yaşamının anlamını aramaya başlar. Yapıtlarında iç dünyasını bir tarih örgüsü içinde sunar. Bassani Yenigerçekçiliğin beraberinde getirdiği geçici modalara yabancı kalmıştır. Örneğin, yaptığı ruhsal ve ahlaki araştırmalarda ideolojik bir eğilim, belgencilik göze çarpmaz. Toplumsal ve töresel değişimlerin olduğu o çağda umutlarda başgösteren bulanıklığı, ahlaki sarsıntının yarattığı inançsızlığı, bunun sonucunda toplumu yavaş yavaş saran ikiyüzlülük, bencilik gibi çirkin duyguları yansıtır. Yazır bu gerçekçi fon üzerine yalnızlık temasını yerleştirir. Bu olaylar zincirini yaşayan birey sonunda kendisini dışlanmış hissederek yalnızlığıyla başbaşa kalır. *Giardino dei Finzi-Coytini* adlı başyapıtında bu konuları işleyerek insanın varoluş şanssızlığına bir neden bulmaya çalışır. Sonunda "ölüm" kavramını inceleyerek ölümün insan ve yazgısı üzerinde oynadığı rolü kavramaya çalışır. *Le storie ferraresi* yine yalnızlık konusu hakimdir. Yapıtta özellikle Ferrara'daki yahudi toplumundan söz ederek onların dini ve politik görüşlerine değinir. Yazar anılarda yaşayan Ferrara'yı değil gerçek Ferrara'yı anlatmaya çalışır. Dolores Cassano ile yaptığı söyleşide bu kaygısını şu sözleriyle dile getirir: "Ferrara'yı anlatmak bana çok pahalıya mal oldu. Gerçeği söylemek istiyordum ama uydurma şeyler anlatmaktan korkuyordum."⁶

Italo Calvino (1923-1985) çağdaş İtalyan edebiyatının en ünlü ve çok yönlü yazarlarından biridir. Direniş hareketine etkin olarak katılmış ve her türlü kültürel biçimciliğe karşı çıkmıştır. Kendi kuşağı içinde en tutarlı ve bilinçli yazar Calvino'dur denilebilir. Yurdunun olaylarını yakından izleyen etkin bir aydın, gerçeklerin kılık değiştirdiği bir dönemde bu değişimi edebiyata aktarmayı amaçlayan bir araştırmacıdır. Savaş sonrasında gelişen Yenigerçekçilik akımından yola çıkarak, zamanla

6 Dolores Cassano, *Dire Ferrara mi e costato molto*, "Bolognaincontri" içinde, XIII/5, 5 Mayıs 1982, s. 4.

bu akımın sınırlarını aşmış ve tarihçiliğe yaklaşmıştır. Çünkü tarihi süreç sürekli bir gelişimden oluşur. Olayların, sorunların temelinde hep bu tarihi değişimler vardır. Akılcılık kavramına olan tutkusu belirgindir. Bu yüzden onun bir aydınlanmacı olduğunu söyleyenler de olmuştur, Akılcılık gerçeklerin doğru değerlendirilmesi için gereklidir. *II visconte dimezzato*, *II barone rampante*, *II cavaliere inesistente* gibi ünlü yapıtlarında masalımsı bir hava olmasına karşın yazar, yaşam karmaşasının neden olduğu somut gerçeklerden söz eder. Yapıtlarında çağdaş insanın, kökünden sarsılmış değerler karşısında yolunu şaşırması ve kaypak bir dünyada, çelişkili gerçekler arasında kendisine yeni bir yol çizme çabası anlatılır. Calvino'da, akıla ve insanı yoktan var edebilecek bir kavram olduğuna inandığı sevgiye olan inancından dolayı hep bir iyimserlik göze çarpar. İnsan ancak bu iki güç sayesinde sürekli değişen doğaya ve tarihe karşı ayakta durabilir. Ona göre zaman, hiçlik kavramı, insanın biyolojik ve içgüdüsel gerçekleri, olayların yapısı herkesin tanımak zorunda olduğu kavramlardır.

Tam olarak yenigerçekçi bir, yazar sayılmasa da Giuseppe Tomasi di Lampedusa'nın *Gattopardo* adlı yapıtı bu akımın ilkelerine çok yakın bulunmuştur. Sicilya'nın tarihi ve toplumsal yapısı üzerine kurulmuş olan yapıt yenigerçekçi yönetmen Visconti tarafından sinemaya da aktarılmış olup yazara italya sınırlarını aşan bir ün sağlamıştır.

İncelediğimiz gibi Yenigerçekçilik akımı eski, aristokratik edebiyata bir başkaldırı, tarihi, sosyal ve demokratik gerçeklere gösterilen bir eğilimdir. Dolayısıyla bu dönemde yaşanmış tarihi olaylar, işçiler, köylüler, partizanlar, bunların savaşmaları, grevler, toprak kavgaları ve sefalet konu edilir. Bu yeni ekol, 19. yüzyıl Avrupa'sında ve İtalya'da görülen gerçekçilik akımından (Balzac, Zola, Verga) esinlenerek, konuları gerçekçi bir çerçeve içinde, fakat yepyeni bir anlatımla, geleneksel edebi dilden uzaklaşarak, konuşulan halk diline yakın bir dille sunmaya çalışır. Bu yeni sanat özellikle "Roma città aperta", "La terra trema", "Ladri di biciclette" gibi filmleri kendine örnek aldı. Bu doğaldı çünkü sinema daha bağımsız bir sanat dalı olduğundan, kendisini geleneklerden daha kolay kurtararak değişik biçimlere daha özgürce yönelebiliyor ve bu yeni malzemeleri topluma kolayca aktarabiliyordu. Fakat gördüğümüz gibi, bu sanat programladığı ölçüde gerçekçi olamadı, çünkü yıllardır alışılmış, geleneksel sanat üslubunu yalınlaştırarak halk dili düzeyine indirgemeye çalışıyor ve aristokratların yurdunu köylü ve işçi sınıfının yurduna dönüştürmek istiyordu. Oysa İtalyan edebiyatında öteden beri hakim olan klasikçi özelliklerden bir çırpıda kurtularak halkçı ve gerçek-

çi bir edebiyat yaratmak kolay değildi. Yenigerçekçilik ekolünün izleyicilerinde bir birliğin kurulamamış olmasının nedeni budur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Bassani, Giorgio: *Cinque storie ferraresi*, Einaudi, Torino, 1956.
- Bemissi, Cristina: *II punto su: Moravia*, Laterza, Roma-Bari, 1987.
- Cecchi, Emilio-Sapegno, Natalino: *Profilo ideologico del Novecento*, Storia della Letteratura italiana" içinde, Vol. IX, Garzanti, Milano, 1969, s. 216—224.
- Di Lampedusa, Giuseppe Tomasi: // *Gattopardo*, Feltrinelli, Loescher, Torino, 1978.
- Fenoglio, Beppe: *I ventitre giorni della città di Alba-La Malora*, Mondadori, Milano, 1970.
- Fernandez, Dominique: *II romanzo italiano e la crisi della coscienza moderna*, Lerici, Roma, 1960.
- Ferretti, Giancarlo: *La letteratura del rifiuto*, Mursia, Milano, 1968.
- Gadda, Carlo Emilio: *La cognizione del dolore*, Einaudi, Torino, 1903.
- Moravia Alberto: *La disubbidienza*, Garzanti, Milano, 1974.
- Pasolini, Pier Paolo: *Passione e ideologia*, Garzanti, Milano, 1960.
- Petronio, Giuseppe: *L'attività letteraria*, Palumbo, Palermo, 1970.
- Pratolini, Vasco: *Metello*, Vallecchi, Firenze, 1955.
- Pratolini, Vasco: *II Quartiere*, Mondadori, Milano, 1973.
- Salinari Carlo-Ricci Carlo: *Storia della Letteratura italiana*, Vol. III, Laterza, Bari-Roma, 1979.
- Vittorini, Elio: *Cönversazione in Sicilia*, Bompiani, Milano, 1941.
- Vittorini, Elio: *II garofano rosso*, Mondadori, Milano, 1984.
- Vittorini, Elio: *Uomini e no*, Mondadori, Milano, 1984.